



چرا ر فورم پولی؟

اصلاح پولی سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی با هدف بهبود شرایط پول ملی یک کشور است. یک دسته از اصلاحات پولی، ساختاری و بنیادی است که از طریق اتخاذ سیاست‌های پولی با پشتیبانی سیاست‌های ارزی و مالی مکمل جهت حفظ ارزش پول ملی کشور درحوزه داخلی (ثبات سطح عمومی قیمت‌ها یا همان نرخ تورم) و خارجی (حفظ ارزش برابری با سایر اسعار) نمود می‌یابد. دسته دیگر اصلاحات پولی تنها به تغییرات سطحی و روبنایی توجه دارد که معمولاً به مفهوم تغییر قطع‌های اسکناس و مسکوک است و می‌توان آن را به سه دسته کلی طبقه‌بندی کرد:

۱. تغییر نام واحد پول یک کشور
۲. حذف چند صفر از واحد پول
۳. ترکیبی از هر دو روش گفته شده

در برخی موارد دیده شده کشورها همراه با اصلاح قطع‌های اسکناس و مسکوک مبادرت به تغییر دستوری نرخ برابری پول ملی با اسعار جهان‌روا می‌کنند. علاوه بر آن، تشکیل اتحادیه‌های پولی، نظیر منطقه پولی یورو، نیز در زمره اصلاحات پولی ارزیابی می‌شود.

چرا کشورها به اصلاح قطع‌های اسکناس و سکه اقدام می‌کنند؟

مجموعه‌ای از دلایل اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی موجب می‌شود دولت‌ها به اصلاح قطع‌های اسکناس و مسکوک با حذف صفر از واحد پول ملی خود اقدام کنند. مهم‌ترین این دلایل تأثیر تورم مزمن در یک دوره زمانی بلندمدت و یا تورم شتابان است، زیرا در اثر تورم قدرت خرید هر واحد پول کاهش می‌یابد که منجر به اجبار در افزایش حجم پول در گردش می‌شود و این امر مسائل زیر را به دنبال خواهد داشت:

۱. استفاده از ارقام میلیون، تریلیون و یا مانند ترکیه هزار تریلیون در مبادلات ساده روزمره
۲. مشکلات مترتب در زمینه‌های محاسباتی و حسابداری دفاتر
۳. نامنی در حمل مقادیر زیاد پول، حتی برای

مبادلات روزمره

۴. معطل شدن در صف بانک‌ها و معضلات شمارش حجم بالای اسکناس و سکه
۵. ایجاد توهم پولی، بدین ترتیب که وقتی پول کشور دارای تعداد زیادی صفر باشد، به طور معمول توهم پولی در آن جامعه بیشتر است. این امر انتظارات تورمی را افزایش می‌دهد که بر روند افزایش قیمت‌ها مؤثر است.
۶. کاهش اعتماد عمومی نسبت به پول ملی که می‌تواند موجب جایگزینی پول پر قدرت‌تر شده و به دلاریزه شدن اقتصاد ختم شود.

آیا اجرای برنامه حذف صفر منافی دارد؟

حذف صفرهای اضافی از پول ملی مزیت‌هایی در پی دارد که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. کاهش حجم اسکناس یکی از دلایل اصلی اجرای برنامه حذف صفر است. بدیهی است با حذف صفر از پول هر کشور، از حجم اسکناس در گردش کاسته می‌شود. بدین ترتیب، از یک سو، هزینه چاپ و توزیع اسکناس کاهش می‌یابد و از سوی دیگر، هزینه امحای اسکناس کمتر خواهد شد. برای مثال، در ایران در حال حاضر حدود ۷،۴ میلیارد برگ اسکناس در جریان است و هر سال بخشی از آن مستهلک می‌شود. با فرض اینکه سالانه ۱۰ درصد اسکناس از رده خارج شود، هزینه جمع‌آوری، امحاء و جایگزینی سالانه حدود ۷۰۰ میلیون برگ اسکناس هم‌اکنون محقق است. یکی از اهداف برنامه حذف صفر، کاهش حجم اسکناس به حدود یک میلیارد برگ است که بدین ترتیب، در هزینه‌های مذکور به میزان قابل توجهی صرفه‌جویی می‌شود.

۲. ساده‌تر شدن مبادلات مالی از دیگر دلایل اجرای برنامه اصلاح واحد پول در کشورهاست، زیرا افراد برای انجام معاملات خود دیگر نیاز ندارند مقادیر حجیم اسکناس با خود حمل کنند.
۳. فائق آمدن بر مشکلات فنی و عملیاتی که در اثر بزرگ بودن ارزش‌های پولی به وجود می‌آید، نگهداری ساده‌تر حساب‌ها و ارقام و ترازنامه‌ها،

و اشغال فضای کمتر آمار و اطلاعات مالی در حافظه یارانه‌ها از دیگر جنبه‌های مثبت کاهش صفر از پول ملی است.

۴. با حذف صفر از پول ملی، نرخ‌های برابری با اسعار خارجی مقادیر منطقی‌تر پیدا خواهد کرد که از این بابت به تقویت اعتماد عمومی به پول ملی کمک می‌رساند.
۵. نقل و انتقال پول نقد آسان‌تر و ایمن‌تر می‌شود.
۶. آثار روانی تورم در اثر کاهش حجم اسکناس در جریان، تخفیف می‌یابد.
۷. صرفه‌جویی در وقت برای شمارش اسکناس، بویژه در شعب بانک‌ها حاصل می‌شود.

علاوه بر این، هر برنامه اقتصادی هزینه و فایده خاص خود را دارد و همه کشورهایی که اصلاح پولی داشته‌اند با علم به این قضیه، به حذف صفر از پول ملی اقدام کرده‌اند، زیرا همان‌گونه که توضیح داده شد، منافی از بابت تسهیل مبادلات مالی، کاهش هزینه نگهداری پول، بهبود شیوه‌های ثبت حسابداری و رایانه‌ای، کاهش جرایم ناشی از حمل مقادیر متناهی پول توسط افراد و غیره نیز حاصل می‌شود که خلاص فایده اجرای طرح را افزایش می‌دهد.

آیا کشورها با حذف صفر از پول متحمل هزینه می‌شوند؟

اجرای برنامه تغییر واحد پول مستلزم تحمل هزینه‌های گوناگون در زمینه‌های اجرایی و اجتماعی است که مهم‌ترین مخاطرات و هزینه‌هایی که در این زمینه متصور است، به شرح زیر است:

۱. هزینه چاپ اسکناس و ضرب سکه‌های جدید که فقط یک بار در زمان اجرای برنامه و هنگامی که دو نوع پول به موازات هم در جریان است، افزایش دارد. با توجه به اینکه با حذف صفر قطع اسکناس درشت و به تبع آن، تعداد اسکناس در جریان کاهش می‌یابد، هزینه چاپ در بلندمدت تنزل خواهد داشت.
۲. هزینه امحای اسکناس و سکه قدیمی که میزان آن بستگی به حجم پول قدیمی در جریان

و امکانات جمع‌آوری و امحای اسکناس و سکه قدیمی دارد.

۳. در برخی از کشورهای گزارش شده، پول‌های قدیمی جمع‌آوری شده و دوباره به صورت قاچاق به جریان انداخته شده تا یک بار دیگر با پول جدید معاوضه شود و از این محل، درآمد و سود کسب شود. با توجه به اینکه این عمل موجب افزایش نقدینگی و تورم می‌شود، مقامات باید قبل از اجرای برنامه مطمئن شوند امکان بازگشت پول جمع‌آوری شده به جریان نقدینگی وجود ندارد. بنابراین نیاز به اقدامات امنیتی شدید دارد که متضمن هزینه‌های اجرایی غیرمستقیم است که از این ناحیه نیز هزینه‌های کل اجرای طرح را افزایش می‌دهد.

۴. هزینه آموزش و تبلیغات: در هر کشور تمامی آحاد جامعه از یک سطح آگاهی و سواد برخوردار نیستند، لیکن همه آنها در یک زمان در فرآیند تغییر واحد پول قرار می‌گیرند، لذا لازم است از مدت‌ها قبل از اجرای برنامه اصلاح، آموزش‌های لازم متناسب با سطح درک لایه‌های مختلف اجتماع به آنان داده شود.

۵. هزینه‌های تعویض پول قدیمی بر حسب مراکزی که عمل تعویض اسکناس و سکه‌های قدیمی در آنجا انجام می‌شود، مشتمل بر هزینه زمان، نیروی انسانی و محل‌های تعویض است.

۶. هزینه‌های زمینه‌سازی برنامه تغییر واحد پول که به اختصار عبارت است از:

تغییر قوانین مرتبط
هماهنگ‌سازی سیستم‌های رایانه‌ای بانک‌ها، مؤسسات مالی و بنگاه‌ها
تغییر روش‌های حسابداری
تعیین تکلیف ارقام خرد.

حذف صفر از پول ملی چه تأثیری بر نرخ ارز دارد؟

حذف صفر از پول ملی هیچ تأثیری بر نرخ‌های برابری پول ملی با سایر ارزها ندارد، فقط موجب کوچک شدن مقیاس اندازه‌گیری پول ملی با پول سایر کشورها می‌شود. برای مثال، اگر در حال حاضر یک دلار برابر ۱۰۰۰۰ واحد پول رایج است، پس از حذف بر فرض ۴ صفر از پول ملی، نرخ برابری هر دلار معادل یک واحد پول جدید خواهد شد. چنانچه مشاهده می‌شود در این عمل فقط مقیاس اندازه‌گیری کوچک می‌شود و تأثیری بر ارزش واقعی اسعار به پول ملی ندارد. به طور کلی، نرخ ارز در کوتاه‌مدت تحت تأثیر تفاوت نرخ بهره داخل و خارج از کشور و تحولات انتظاری نرخ ارز شکل می‌گیرد. در بلندمدت نیز تحت تأثیر نوسانات قیمت دارایی‌های داخل کشور در مقایسه با دارایی‌های خارج از کشور (نظریه برابری قدرت خرید) تعیین می‌شود. به عبارت دیگر، میزان صادرات و واردات و ورود و خروج سرمایه از کشور، تعیین‌کننده نرخ ارز است. در پرتو حذف صفر، حجم نقدینگی (اسکناس و مسکوک و سپرده‌های دیداری بانک‌ها) تأثیر نمی‌پذیرد، لذا از این بابت تأثیری بر نرخ ارز نخواهد داشت.

بانک مرکزی

رئیس کارگروه تحول نظام بانکی وزارت اقتصاد:

دنبال بانکداری ناب اسلامی هستیم

سروش صاحب فصول

دکتر حسین عبوضلو، عضو هیئت مدیره بانک توسعه صادرات و رئیس کارگروه تحول نظام بانکی در گفت‌وگویی با ماهنامه بازار بین‌الملل به بیان دغدغه‌ها، رویکردها و چالش‌های طرح تحول نظام بانکی پرداخت. او می‌گوید: ادامه روند گذشته که در واقع به معنای نادیده انگاشتن نیازهای اصلی بانک‌هاست، می‌تواند مهم‌ترین چالش موجود بر سر راه تحول نظام بانکی به حساب آید.

عهده صندوق یا بانک قرض‌الحسنه گذاشته شود.

مجموعه فعالیت‌های دیگری نیز، بویژه بعد از مطرح شدن طرح فوق در شورای هماهنگی بانک‌ها دنبال شد. از آنجا که تأکید اصلی در این مباحث بر خدمات عام‌المنفعه و ارزان بود، در نهایت جمع‌بندی بر این قرار گرفت که عملکرد و جوه قرض‌الحسنه از عملکرد سایر فعالیت‌های بانکی تفکیک شود؛ به این گونه که با تفکیک حساب‌ها، منابع قرض‌الحسنه به تسهیلات قرض‌الحسنه اختصاص پیدا کند.

این مسئله در بسته سیاستی - نظارتی بانک مرکزی در زمان ریاست آقای مظاهری نیز مطرح و عملیاتی شد اما اشتباه عمده‌ای که در این نوع مباحث چالشی وجود داشت این بود که در بعضی گزارش‌ها، جوه قرض‌الحسنه بانک‌ها بیش از حد برآورد می‌شد.

به این ترتیب که با وجود اینکه بر اساس قانون عملیات بانکی بدون ربا و جوه مربوط به سال جاری بر اساس عقد قرض‌الحسنه تنظیم شده، این تعریف به این معنی نیست که کارکرد حساب قرض‌الحسنه داشته باشد. حساب قرض‌الحسنه جاری تکلیف خاص خودش را دارد و نمی‌شود از آنها کاملاً استفاده قرض‌الحسنه‌ای داشت.

به دنبال جدی شدن این مباحث و انعکاس آنها به بانک‌ها، با همکاری اعضای منتخب هیئت مدیره بانک‌ها و با پیگیری این موضوعات از سوی شورای هماهنگی مدیران عامل بانک‌ها، کارگروه راهبری طرح تحول بانکی راه‌اندازی شد.

طرح تحول نظام بانکی به طور مشخص به دنبال برطرف کردن کدام دغدغه‌ها در حوزه بانکی و اقتصادی است؟

دغدغه اصلی طرح تحول این است که بانک‌ها هم باید اسلامی عمل کنند و هم در مسیر رشد و تعالی کشور مؤثر واقع شوند. نظر رئیس‌جمهور هم از ابتدا بر این بود که نظام بانکی در این مسیر قرار ندارد، از این رو، از ابتدا بحث تحول نظام بانکی را مطرح کرد.

یک رویکرد در این بحث، تحول رفتاری و ساختاری بانک‌ها بود که با محوریت معاونت بانکی وزارت اقتصاد و بانک مرکزی انجام شد و جلسات مختلفی در این زمینه شکل گرفت که در نهایت به برخی اصلاحات منجر شد که تأسیس نهادهای واسطه‌ای مانند مؤسسات اعتبارسنجی و توسعه بانکداری الکترونیکی از محصولات این تلاش‌ها به حساب می‌آید.

کار دیگری که در حوزه معاونت بانکی وزارت اقتصاد و در کارگروه بانکداری اسلامی در جریان بود که در آن طرح تفکیک بانک‌ها به گونه‌ای متفاوت با آنچه پیش از این مطرح شده بود، دنبال می‌شد.

در این رویکرد تأکید بر این بود که بانک‌های تجاری با عقود با بازدهی ثابت و بانک‌های تخصصی با عقود مشارکتی عمل کنند. در این دسته‌بندی از خدمات قرض‌الحسنه‌ای بانک‌ها به شکل فعلی چندان استقبال نشد و کارگروه به بازتعریف این نوع خدمات قائل بود.

توجیه رویکرد هم این بود که قرض‌الحسنه ماهیتی ویژه دارد و از این رو، باید عملیات آن از عملیات بانک‌های تجاری تفکیک شده و بر